

کاربست ترجیحات محیطی کاربران به منظور رهیافتی بر بهبود فضای رودکناره‌های شهری، مطالعه موردی: ساحل بابلرود، شهر بابلسر*

امیرسام سعادت^۱ - وحید حیدرنتاج^{۲*} - نوین تولایی^۳

۱. کارشناسی ارشد مهندسی معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران، بابلسر، مازندران، ایران.
۲. دانشیار گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران، بابلسر، مازندران، ایران (نویسنده مسئول).
۳. دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران، بابلسر، مازندران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۰۵ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۳/۰۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۹/۳۰

چکیده

محیط شهری به طور همزمان می‌تواند باعث شکل‌دهی رفتارهای کاربران شده و قابلیت تطبیق‌پذیری با رفتار آنان را داشته باشد، بنابراین ایجاد فضاهایی برخاسته از خواسته‌ها و نیازهای کاربران (ترجیحات استفاده‌کنندگان از فضا) به منظور ایجاد فضایی شهری با هویت، زنده و پویا با هدف دستیابی به حداکثر میزان رضایت‌مندی ساکنان، لازم به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر تلاش نموده تا با بررسی ترجیحات کاربران رودکناره بابلرود واقع در شهر بابلسر و داده‌های برآمده از تجربیات استفاده‌کنندگان، به فضایی مطلوب‌تر و هم‌راستا با خواسته‌ها و نیازهای کاربران دست یابد. این پژوهش به شیوه پیمایشی، در دو مرحله انجام پذیرفته است: مرحله نخست مطالعه‌ی مشاهده‌ای و مرحله دوم انجام مصاحبه در قالب پرسش‌نامه نیمه ساختاریافته متشکل از ترکیبی از سوالات نظرسنجی، نمره‌دهی، اولویت‌بندی و توضیحی. تعداد نهایی پرسش‌نامه ۳۲۴ عدد بوده است که سعی شد تا تمامی اطلاعات مستخرج از پرسش‌نامه‌ها به تفکیک سوالات در قالب جداول ساده و خوانا به عنوان داده‌های اصلی مصاحبه گردآوری شوند. تحلیل مصاحبه‌ها به روش تحلیل کیفی محتوا انجام گرفته و همچنین در مواردی از مقوله‌بندی گویه‌ها و داده‌ها بهره برده شده است. پس از تحلیل و تطبیق داده‌ها مهم‌ترین گویه‌ها که موجب نارضایتی کاربران هستند به سه مولفه تداخل، مزاحمت و سروصدا (آلودگی صوتی) دسته‌بندی شدند. همچنین برای تحلیل برخی از گویه‌های پرسش‌نامه از آزمون یو مان‌ویتنی استفاده گردید که مشخص شد که میزان روشنایی در شب در محدوده مطالعاتی مناسب نبوده در حالی که کاربران از میزان مبلمان شهری رضایت دارند. به طور کلی، اساسی‌ترین موارد به عنوان ترجیحات محیطی کاربران عبارتند از ایمنی و امنیت، حریمیت، سلسله‌مراتب فضایی، پیاده‌مداری و عدم وجود آلودگی صوتی؛ که برای رفع و یا بهبود آن‌ها نیز پیشنهاداتی ارائه گردید. علاوه بر موارد گفته شده، نتایج حاصل از پژوهش، نتایج به دست آمده از برخی از موارد در پیشینه پژوهش را نیز تایید می‌نماید.

واژگان کلیدی: فضای شهری، ترجیحات محیطی، بابلسر، بابلرود، رودکناره.

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول با عنوان «تاثیر الگوهای رفتاری بر طراحی محیطی: طراحی پاتوق اجتماعی حاشیه بابلرود در بابلسر» به راهنمایی نویسندگان دوم و سوم، که در سال ۱۳۹۹ در دانشگاه مازندران به انجام رسیده است، می‌باشد.

** E-mail: v.heidarnattaj@umz.ac.ir

۱. مقدمه

بحث رفاه، آسایش و نیازهای روانی شهروندان چیزی است که در میان شتاب صنعتی شدن و انقلاب تکنولوژی فراموش شده است (نقابی ۱۳۹۳). شهرهای جهان نیاز مبرم و جدی به فضاهایی دارند که بتواند روابط فرهنگی و اجتماعی مردم را برآورده سازد (Koleini Mamaghani et al. 2015).

عرصه عمومی، به عنوان محلی که بیشترین تماس و تعاملات انسانی در آن روی می‌دهد، به عنوان مهم‌ترین بخش شهر در نظر گرفته می‌شود؛ که شامل همه قسمت‌های بافت شهری است که اکثریت جامعه امکان دسترسی فیزیکی و بصری به آن دارند (ولی‌زاده و عندلیب ۱۳۹۶). از آن جا که رابطه انسان و فضا، در زمینه‌ای به نام محیط و در مقیاس‌های مختلفی تجسم یافته و در ارتباط با روند دگرگونی جامعه و شهر گسترده می‌شود (رزاقی ۱۳۹۲)، محیط‌های ساخته‌شده، پیوسته از طریق راه‌های بی‌شمار در حال تغییر هستند، بعضی از تغییرها سریع و برخی آهسته هستند (Handy et al. 2002). از طرفی، فضای شهری به مثابه‌ی محیط ساخته‌شده می‌تواند تسهیل‌کننده روابط اجتماعی یا مانع آن باشد و یا تأثیرگذار و تأثیرپذیر از آن باشد (تولایی ۱۳۸۲). به گفته گل^۱، کارکرد اصلی فضاهای اجتماعی ایجاد عرصه‌ای برای زندگی در فضای میان ساختمان‌ها، فعالیت‌های روزانه برنامه‌ریزی نشده، عبور و مرور پیاده، مکث‌ها و توقف‌های کوتاه، بازی و فعالیت‌های اجتماعی ساده است (رضایی و دیگران ۱۳۹۵)؛ بنابراین ساخت فضاهای عمومی برای مردمی که بر فائق آمدن بر کمبود روابط انسانی و تعاملات تلاش می‌کنند، ضروری است.

گرچه توجه به منظر شهری اغلب به عنوان پدیده‌ای بصری در نظر گرفته می‌شود، اما در عین حال می‌تواند باعث برانگیختن خاطرات شده، تجارب را یادآوری کرده و واکنش‌های احساسی را به وجود بیاورد (Carmona et al. 2010)، بنابراین شکل این فضاها می‌تواند تجربه‌ای لذت‌بخش یا دشوار را ایجاد کند (فارسی و دیگران ۱۳۹۶). حضور نداشتن مردم در فضاهای جمعی از علل مهم کاهش حیات اجتماعی و احساس تعلق ساکنان است (سیاف زاده و دیگران ۱۳۹۱). در واقع، محیط شهری علاوه بر این که می‌تواند باعث شکل‌دهی به رفتارهای کاربران باشد، می‌تواند قابلیت انطباق با رفتارهای کاربران را داشته باشد (شکل‌پذیر باشد)، از این رو ایجاد فضاهایی برخاسته از خواسته‌ها و همچنین نیازهای کاربران به منظور ایجاد

فضایی شهری با هویت، زنده و پویا با هدف دستیابی به حداکثر میزان رضایت‌مندی ساکنان، ضروری است. یکی از عمده مشکلات شهرهای امروزی، شکل‌گیری عناصر شهری بدون در نظرگیری سلايق و حتی نیازهای و کارکردهای اولیه این فضاهای عمومی در شهر است. به بیان دیگر، توسعه، پیشرفت و یا حتی طراحی فضاهای شهری بدون در نظر داشتن ترجیحات محیطی کاربران باعث کم‌رنگ شدن حضور در محیط می‌گردد که این عامل به نوبه خود برخاسته از عدم ایمنی و امنیت، عدم انعطاف فضا، عدم قابلیت فضا در جذب مخاطبین از گروه‌های مختلف اجتماعی و غیره می‌باشد. یکی از عمده مسائل مشاهده شده در محدوده مورد مطالعه، عدم توانایی این فضای شهری، با توجه به وجود پتانسیل بالا در جذب کاربر، به پاسخگویی به نیازهای مخاطبان خود از اقشار و گروه‌های مختلف جامعه است. مهم‌ترین مسئله مشاهده شده در این محدوده، عدم حضور پیوسته در محدوده، عدم رویداد فعالیت‌های اجتماعی، حضورپذیری پایین، ازدحام/خلوتی فراتر از حد تصور به شکل یکباره و دور از انتظار و از همه مهم‌تر تداخل فعالیت‌های عادی که باعث پویایی و سرزندگی فضای شهری می‌شوند و همچنین تبدیل برخی از نقاط به فضاهای تاریک، خلوت و دور از نفوذپذیری بصری که باعث کاهش احساس امنیت شده و فضای موجود در محدوده مطالعاتی را بیش‌تر به عنوان کناره‌ای برای گذر به اشکال مختلف تبدیل نموده است. از این رو به نظر می‌رسد که شناخت ترجیحات کاربران فضای شهری مورد مطالعه به منظور ایجاد فضایی متناسب و انعطاف‌پذیر نسبت به قبل با اهمیت بیش‌تری جلوه می‌کند چرا که اگر فضا پاسخگوی نیازهای فیزیکی و ذهنی کاربران خود باشد باعث ایجاد حس تعلق بیش‌تر و به تبع آن می‌تواند باعث افزایش تعاملات، دغدغه‌مندی کاربران نسبت به فضای شهری و در نتیجه رسیدگی بیش‌تر به شهر و فضاهای تشکیل‌دهنده آن شود. پاسخ به ترجیحات و نیازهای فضایی کاربران در فضاهای شهری می‌تواند به مثابه ابزاری به منظور دستیابی به افزایش تعلق خاطر به فضای شهری گردد که خود افزایش حیات شهر، پویایی، انعطاف‌پذیری و در نهایت پایداری شهر را به دنبال دارد.

۲. پیشینه پژوهش

برخی از پژوهش‌های انجام‌شده مرتبط با زمینه موضوع مورد نظر در جدول ۱ گردآوری شده‌اند.

جدول ۱: پژوهش‌های مطالعه‌شده داخلی و خارجی در زمینه مشابه با زمینه پژوهش

نام محقق/ سال	عنوان پژوهش	هدف	روش تحقیق/ ابزار تحقیق	نتایج
گلرخ (۱۳۹۸)	کاربست معیارهای ترجیحات محیطی در ارزیابی کیفی فضای شهری، با تاکید بر مفهوم حس مکان	آزمودن کاربردهای معیارها و مفاهیم کیفیت در ارزیابی یک فضای شهری	روش‌های مطالعه میدانی/ با ابزار مصاحبه با روش با هم پیمودن	به کمک مفهوم حس مکان می‌توان چارچوب ارزیابی متخصص از میزان مرجح بودن یک فضای شهری را تدقیق کرد.
لک و رمضانی (۱۳۹۷)	ترجیحات محیطی مردم برای طراحی فضای رهاشده زیر پل‌های شهری	رسیدن به چارچوبی مفهومی بر اساس ترجیحات محیطی کاربران از فضای مدیریت‌نشده زیر پل‌ها بر اساس خواسته کاربران فضا	شیوه کیفی/ مطالعه اسنادی و مصاحبه	که آلودگی هوا و آلودگی صوتی، ایمنی و امنیت مهم‌ترین کیفیت‌های تاثیرگذار بر ترجیح افراد از فضای شهری است.
داداشی و دیگران (۱۳۹۷)	بررسی ادراک، تجربیات و ترجیحات ساکنان به منظور بهبود عملکرد در ساختمان‌ها با رویکرد زیست‌محیطی	ارزیابی سطح کیفی تجربه ساکنین در وضعیت موجود در دو فضای خصوصی و فضاهای مشترک بین ساختمان‌ها و شناسایی عوامل محیطی طراحی طبق ترجیحات و سلیقه ساکنان	کیفی/ توزیع پرسش‌نامه	پس از تحلیل پرسش‌نامه‌ها به مواردی چند در مورد ترجیحات ساکنان پرداخته شده و ذکر شده است.
نظرپور و دیگران (۱۳۹۷)	تاثیر پیکربندی فضایی خوابگاه‌های دانشجویی بر ترجیحات فضایی دانشجویان	ارزیابی رضایت ساکنین در فضاهای خوابگاه با توجه به پیکربندی فضایی	کیفی/ توزیع پرسش‌نامه و تحلیل فضایی	عمق، دسترسی (فیزیکی و بصری) و سلسله‌مراتب فضایی با تاثیر بر پیکربندی خوابگاه دانشجویی سبب شده تا زندگی در خوابگاه آپارتمانی به شکل معناداری برای دانشجویان نسبت به زندگی در خوابگاه خطی مطلوب باشد.
شاکری اسکی و لیتکوهی (۱۳۹۳)	اختلافات فرهنگی، عاملی تاثیرگذار بر ترجیحات محیطی دانشجویان نسبت به فضای خوابگاه (نمونه موردی: ایران و قبرس)	تاثیر اختلاف فرهنگی بر ترجیحات محیطی دانشجویان نسبت به فضای خوابگاه	کیفی/ ابزار پرسش‌نامه	بررسی و برشماری ترجیحات و تمایلات دانشجویان دو کشور بر اساس تحلیل نتایج پرسش‌نامه
ایم ^۲ (۱۹۸۴)	ترجیحات بصری در فضاهای محصور شهری جسنجی در رویکرد طراحی محیطی	رابطه میان ترجیحات بصری و نسبت متغیرها در فضاهای محصور در دانشکده ویرجینیا تک ۳	شیوه تخمین میزان زیبایی منظره	کیفیت بصری فضاهای محصور شهری می‌تواند از طریق ترکیبی خطی نسبت سه متغیر شیب زمین، نسبت ارتفاعی و پوشش گیاهی تخمین زده شود.
کاپلان ^۳ (۱۹۸۷)	زیبایی‌شناسی، تأثیر و شناخت: ترجیح محیط از دیدگاه تکاملی	ارائه چارچوبی نظری به منظور تحقیق در زمینه ترجیحات محیطی	تحلیلی/ ارائه مدل	در این پژوهش مدلی مبتنی بر رازامیزی، پیچیدگی، خوانایی و انسجام بر اساس متغیرهای مختلف ارائه گردید.

نام محقق / سال	عنوان پژوهش	هدف	روش تحقیق / ابزار تحقیق	نتایج
هرزوغ ^۴ (۱۹۹۲)	تحلیل شناختی از ترجیحات برای فضاهای شهری	سنجش دوباره فاکتورهای ترجیحات ارائه شده توسط کاپلان	تحلیل‌های غیر پارامتریک	انسجام و پیچیدگی به شکلی مثبت با ترجیحات در ارتباط بوده و فاکتور سن ارتباط منفی با آن دارد.
خالقی مقدم (۲۰۱۶)	ارزیابی رضایت و ترجیحات محیطی دانشجویان	بررسی نقش کیفیت دانشگاه در رضایت دانشجویان هنر	کیفی و پیمایشی / استفاده از عکس برداری، مشاهده رفتاری و پرسش‌نامه	رضایت دانشجویان هنر تبریز از محیط دانشگاه در سطح متوسط بوده است. هویت و خوانایی، دسترسی به دانشگاه، جامعه پذیری، زیست‌پذیری، قلمروپایی و کنترل از عوامل اصلی جسمی-روانی هستند.
وانگ و دیگران ^۵ (۲۰۱۹)	هویت فضاهای سبز شهری در ارتباط با ترجیحات زیبایی‌شناسی و بهبود استرس		استفاده از رویکرد رده‌بندی مستقیم به تمرکز بر ترجیحات زیبایی‌شناسی و بهبود استرس به شکل همزمان	نتایج کلی در مورد ترجیحات زیباشناختی بین عناصر منظر برشمرده شده است.
لو و فو ^۶ (۲۰۱۹)	تمرکز بر بازایی فضای دانشکده: بازسازی دانشکده بر اساس ترجیحات محیطی دانشجویان	دستیابی به فاکتورهای مهم ادراکی مرتبط با انتخاب گونه‌های مختلف منظر توسط دانشجویان	کیفی / توزیع پرسش‌نامه	فضاهایی دارای آب‌نما بیش‌ترین میزان بهینه توجه ادراکی را دارند و به دنبال آن و به ترتیب فضاهای سبز، حیاط‌ها و فضاهای مربعی این خاصیت را دارند.
کاسارینو و دیگران ^۷ (۲۰۱۹)	ابعاد شناختی و حسی ترجیحات سالمندان از فضای بیرون برای پیاده روی: مطالعه ای پیمایشی	دستیابی به ابعاد شناختی و حسی ترجیحات در فضاهای خارجی به منظور پیاده روی	مطالعه پیمایشی / مصاحبه	ترجیحات اصلی سالمندان برای پیاده‌روی شامل فضای سبز، تعامل اجتماعی و فضایی جهت اقامت در سطح شهر بود.
بیرنبویم و دیگران ^۸ (۲۰۱۹)	عنوان استفاده از محیط‌های مجازی فراگیر برای بررسی ترجیحات محیطی	امکان استفاده و مزایای استفاده از محیط‌های مجازی به منظور اندازه‌گیری ترجیحات محیطی افراد	استفاده از محیط مجازی و پرسش‌نامه	نتایج از امکان استفاده از این روش پشتیبانی می‌کند، برخی از محدودیت‌ها و معایب باید تأیید شود.
سود و دیگران ^۹ (۲۰۲۰)	استفاده از ترجیحات محیطی برای تطبیق سرنشینان با فضای کاری مناسب مبتنی بر فعالیت	پیاده‌سازی و آزمایش بستر نرم افزار اسپیس‌مچ که برای بهبود تخصیص و مدیریت فضای کاری مبتنی بر فعالیت طراحی شده است	آزمون و آزمایش تجربی	با استفاده از داده‌های اولیه ترجیحات ساکنان به انواع مختلفی تقسیم و دسته‌بندی گردیده است.

۳. چارچوب نظری

در ادامه به بررسی موارد نظری پژوهش پرداخته شده است.

۳-۱- رابطه فضا و رفتار

فضا و مکان دقیقاً جایی است که زندگی روزمره در آن

رخ می‌دهد (ریبئی و شریعت‌منش ۱۳۹۹). دل‌بستگی مکانی، معنای ایجاد شده در محل کاملاً آشنا و هویت مکان با محیط فیزیکی در ارتباط است (توکلیان فردوسی و دیگران ۱۳۹۵). معنا در مکان وابسته به ویژگی‌های بصری، تعاملات متقابل انسان‌ها، رفتار و فعالیت‌هایی است که در آن اتفاق می‌افتد (میرزایی و دیگران ۱۳۹۱). رفتارهای فردی

تعدیل آب‌وهوا و ایجاد چشم‌اندازهای بسیار مناسب برای شهرنشینان تبدیل گردند (ساشورپور و یاسی ۱۳۹۴). فضاهای رودکناری با توجه به مکان قرارگیری خود، می‌توانند همزمان فضای طبیعی و شهری در نظر گرفته شوند. البته قرارگیری این فضاها در درون شهر، آن‌ها را به فضاهایی شهری تبدیل می‌کند که منشأ طبیعی داشته که در طول زمان گسترش یافته‌اند. رودکناره‌ها را می‌توان مجموعه‌ای از خصوصیات طبیعی و مصنوع دانست که یکی از جذاب‌ترین فضاها در شهرها به حساب می‌آیند؛ چرا که بستری از فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی را در پیوند با محیط اکولوژیک به وجود آورده‌اند (پیربابایی و دیگران ۱۳۹۵). در واقع علاوه بر بُعد اکولوژیک رودخانه‌های شهری، بُعد اجتماعی نیز در رودکناره‌های شهری حائز اهمیت هستند؛ زیرا این فضاها ترکیبی از طبیعت و فرهنگ هستند. بنابراین، ساختارهای طبیعی موجود در درون کالبد شهر باعث ارتقاء کیفیت شهرها، ارزش‌های اکولوژیک، زیبایی‌شناسی و اجتماعی شده و چنین فضاهای طبیعی برای پایداری شهر بسیار مهم هستند.

۳-۵- کیفیت محیط شهری و ترجیحات کاربران

یکی از راه‌های سنجش کیفیت محیط‌های شهری، ارزیابی مجموعه عوامل مثبت و منفی تاثیرگذار در ادراک ساکنین است (رفعیان و عسگری‌زاده ۱۳۸۸) که همین امر کیفیت محیط را تبدیل به مفهومی انتزاعی و دربرگیرنده ادراکات ذهنی، نگرش‌ها و ارزش‌های گروه‌ها و افراد مختلف می‌کند که در نتیجه‌ی کارهای انسانی و طبیعی در مقیاس‌های فضایی مختلف تبلور یافته است (محمدیان و گوهرمطهر ۱۳۹۷). به واقع کیفیت محیط شهری عبارت است از شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و کالبدی- فضایی محیط شهری که نشان‌دهنده رضایت یا عدم رضایت شهروندان از محیط شهری می‌باشد. کیفیت محیط شهری جنبه‌ای از کیفیت زندگی است که در بر گیرنده احساس رفاه، آسایش و رضایت مردم از عوامل کالبدی- فضایی، اجتماعی- اقتصادی، زیست‌محیطی و سمبلیک محیط زندگی‌شان است (آزادخانی و دیگران ۱۳۹۴). از طرف دیگر منظور از ترجیحات محیطی در این نوشتار، پارامترهایی است که کاربران فضای شهری تمایل به وجود آن‌ها داشته و یا به بهبود، تغییر و جایگزینی آن علاقه نشان داده‌اند. خاطر نشان می‌شود که ترجیحات محیطی با فضای شهری در رابطه‌ی دو سویه بوده و کاربران فضای شهری مورد نظر، با توجه به کیفیات و ادراکات ذهنی ناشی از تجربه در یک فرایند زمان‌محور، خواستار وجود برخی از عناصر و یا حتی عدم وجود برخی دیگر بر اساس ابعاد فرهنگی، تجربی، سلیقه‌ای و یا حتی هویتی گردد.

بررسی ترجیحات کاربران فضا، خصوصاً فضاهای شهری به حدی مهم است که تاکنون مطالعات بسیار و

و جمعی در مکان از اصول و ارزش‌هایی برخاسته که از اعتقادات و جهان‌بینی مردمان آن نشأت می‌گیرد؛ هر چه میزان انطباق فضایی و فیزیکی مکان اصول اعتقادی افراد جامعه بیش‌تر باشد، تعلق خاطر به آن مکان نیز افزایش می‌یابد (پیربابایی و سجاذزاده ۱۳۹۰) و در نتیجه افزایش تعلق خاطر به مکان‌ها و فضاهای شهری تضمین‌کننده‌ی حیات و پویایی شهر است.

۳-۲- منظر شهری

در برخی از مطالعات منظر شهری به عنوان تلفیقی از منظر عینی، منظر ذهنی و منظر عاطفی شهر نام برده شده است که اساس رفتار را شکل می‌دهند (رسولی و رحیم‌دخت‌خرم ۱۳۸۸) اما آن چه که نیازمند توجه بیش‌تر است ماهیت منظر شهر است که بعد عینی آن بر اساس فعالیت‌های انسانی و میزان انطباق فعالیت‌ها با کالبد شهر مورد توجه قرار می‌گیرد. به طور کلی، فهم شهروندان از شهر که به واسطه درک نمادهای شهر (ابعاد کالبدی) و معنا (ابعاد ذهنی) شکل گرفته (منصوری ۱۳۸۸) را می‌توان منظر شهری دانست. از آن جا که منظر شهری، هر دو بُعد کالبد و کیفیت شهر را همزمان پوشش می‌دهد، ادراک شهر همان تفسیر منظر شهری است. منظر شهری در ابتدا از طریق کالبد و احساسات دریافت می‌گردد، اما ذهنیت فرد به آن معنا می‌بخشد. منظر شهری نه خاطرات صرف است (غیر محسوس- ذهنی) و نه کالبد صرف (محسوس- عینی)؛ پدیده‌ای عینی- ذهنی است که از تعامل این دو در شهر حاصل می‌شود (آتشین‌یار ۱۳۸۸). بنابراین می‌توان منظر شهری را به عنوان بخش ملموس و عینی در نظر گرفت که تجسم معنا، کارکرد، فرهنگ و هویت را در بر می‌گیرد.

۳-۳- پیاده‌راه

پهنه پیاده مکانی امن و راحت است که کاربران آن با هر سن و توانایی می‌توانند تناسب و جذابیت در پیاده‌روی را، نه تنها در هنگام فراغت بلکه در استفاده از تجهیزات و رفت‌وآمد نیز احساس کنند (پیربابایی و دیگران ۱۳۹۵). از طرف دیگر می‌توان پیاده‌راه‌ها را، محلی در مقیاس همه شهر دانست که مشارکت جمعی شهروندان را رقم زده و علاوه بر نقش ارتباطی و دسترسی، مکانی را برای وقوع اقسام مختلف تعاملات اجتماعی را پدید می‌آورد؛ از ارتباط و تماس اجتماعی تا گردش و تماشای غیره (عباس‌زاده و ترمی ۱۳۹۱). در نهایت می‌توان این گونه بیان داشت که پیاده‌راه پاسخی از فضای شهری برای نیاز انسان در کنار تراکم فیزیکی بناها و راه‌ها بوده و زمینه‌ای است که از نظر کالبدی و فضایی جایگاه قابل توجه داشته و موجبات تبلور مدنی شهروندان را فراهم می‌کند.

۳-۴- رودخانه و رودکناره‌های شهری

رودخانه‌ها در مناطق شهری می‌توانند به عاملی جهت

آبیاری اراضی بابلسر دارد. بابلسر یکی از شهرهای زیبا و سبز مازندران است که از جاذبه‌های بی‌شمار گردشگری برخوردار بوده و در دوران اخیر بیش از نقاط دیگر شمال مورد توجه قرار گرفته است (رورده ۱۳۹۵).

محل مشاهده، طبق شکل ۱، از مصب بابلرود، که خط ساحلی می‌باشد آغاز و تا میدان خلیج فارس، با طول تقریبی دو کیلومتر امتداد می‌یابد. در این ناحیه امکانات هم‌چون، پیاده‌راه ساحلی، پیاده‌راه کناره رودخانه، امکانات تجاری-رفاهی و هم‌چنین امکانات اقامتی نیز وجود دارد و در ضمن این قسمت از حاشیه رودخانه به نوعی با محیط شهری ترکیب شده و با برخی از امکانات اداری شهرستان بابلسر همراه گشته است.

شکل ۱: محدوده مورد مطالعه

(google maps)

۵. یافته‌های تحقیق

پس از انجام مشاهدات و جمع‌آوری داده‌ها، تمامی اطلاعات برداشت‌شده تحلیل و به شکل جدول آورده شده‌اند. برداشت رفتاری به مدت ۱۲ ماه و در هر ماه چهار روز (روزهای شنبه، دوشنبه، پنجشنبه و جمعه) و در بازه‌های زمانی ۴ تا ۶ ساعته انجام گرفت. تعداد افرادی که در روزهای مذکور به تفکیک جنسیت و گروه سنی در جدول ۲ نمایش داده شده است.

گسترده‌ای در این زمینه صورت پذیرفته است. دستیابی هر چه بیش‌تر به این ترجیحات متضمن ارتقاء کیفیت فضاهای شهری است. بدین منظور، پژوهش حاضر در پاسخ به سؤالات ذیل است:

۳-۶- سوال پژوهش

سوال‌های اصلی این پژوهش به ترتیب زیر است:
- ترجیحات محیطی کاربران حاشیه بابلرود در شهر بابلسر شامل چه مواردی است؟
- فضاهای شهری کناره بابلرود باید دارای چه ویژگی‌هایی باشد تا پاسخگوی نیازها و خواسته‌های کاربران (ترجیحات محیطی) باشد؟

۴. روش تحقیق

برای پاسخ به سؤالات، روش استفاده‌شده در این پژوهش کیفی، روش پیمایشی است. گردآوری داده‌های اولیه به منظور کسب اطلاعات کافی و تخمین ابتدایی فراوانی کاربران این محدوده، جنسیت و گروه‌های سنی مخاطبان از طریق مطالعه‌ی مشاهده‌ای در ۴۸ روز در طول یک سال (چهار روز در هر ماه) انجام شد که به منظور ثبت رفتارهای کاربران از ابزارهای عکس‌برداری، مشاهده مستقیم و ضبط گزارش در محدوده مورد مطالعه استفاده شد و به منظور انجام پیمایش میدانی، مصاحبه‌ای در قالب پرسش‌نامه نیمه ساختاریافته در میان کاربران توزیع گردید. روایی محتوایی پرسش‌نامه بر اساس نظر کارشناسان و اساتید متخصص تأیید شد. به منظور تخمین تعداد پرسش‌نامه مورد نیاز تکمیل‌شده از جدول مورگان^{۱۰} استفاده گردید. بدین منظور بر اساس آخرین سرشماری که در سال ۱۳۹۵ انجام گرفته است، جمعیت شهر بابلسر تعداد ۱۳۵،۱۹۱ نفر اعلام شده است (مرکز آمار ایران ۱۳۹۵). با مراجعه به جدول مورگان تعداد پرسش‌نامه تکمیل‌شده عدد ۳۸۳ عدد است. تعداد نهایی پرسش‌نامه عدد ۳۲۴ بوده است. پس از تکمیل هر پرسش‌نامه به منظور جلوگیری از خطای احتمالی نیز از فرد پرسش‌شونده خواسته می‌شد تا اطلاعات را مجدد مطالعه کرده و صحت آنان را تأیید نماید. هم‌چنین در برخی موارد تمامی پاسخ‌ها برای فرد پرسش‌شونده مطالعه می‌شد تا اطلاعات توسط ایشان تأیید گردد. پس از جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل اولیه داده‌های مشاهده‌ای با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام و در نهایت با استفاده از روش تحلیل کیفی محتوا، تمامی داده‌های حاصل از مصاحبات تحلیل شده و پس از انطباق با نتایج حاصل از مطالعه‌ی مشاهده‌ای نتایج پژوهش به دست آمد.

۴-۱- شناخت بستر مورد مطالعه

بابلرود که از کوه‌های بابل سرچشمه گرفته، نقش مهم در

جدول ۲: تعداد افراد مشاهده‌شده به تفکیک گروه سنی و جنسیت

مجموع	کودک	مجموع مرد	مرد			زن			
			نوجوان	سالمند	بزرگسال	نوجوان	سالمند	بزرگسال	
۴۰.۱۶۰	۲.۷۱۳	۱۸.۷۶۸	۲.۷۲۲	۴.۶۹۱	۱۱.۳۵۵	۱۸.۶۷۹	۲.۱۳۵	۴.۱۶۷	۱۲.۳۷۷

و یادداشت پاسخ‌ها بود که بیش‌تر حالت مصاحبه را در برمی‌گرفت.

در بخش اول پرسش‌نامه، به بررسی اطلاعات جمعیت‌شناسی پاسخ‌دهندگان پرداخته شد. بر اساس اطلاعات کسب شده، از مجموع ۳۲۴ پاسخ‌دهنده، ۵۱.۵۵ درصد (۱۷۱ نفر) را زنان و ۴۸.۳۵ درصد (۱۵۳ نفر) را مردان تشکیل داده‌اند. بیش‌ترین گروه شرکت‌کننده بزرگسالان با ۵۰.۹ درصد و پس از آن سالمندان با ۲۹.۳ درصد بوده‌اند. علاوه بر این ۵۴ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات تا دیپلم و حدوداً ۴۶ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی تا کارشناسی و بالاتر بوده‌اند. هم‌چنین ۸۲.۴ درصد از افراد پاسخگو ساکن شهر بابلسر بوده‌اند.

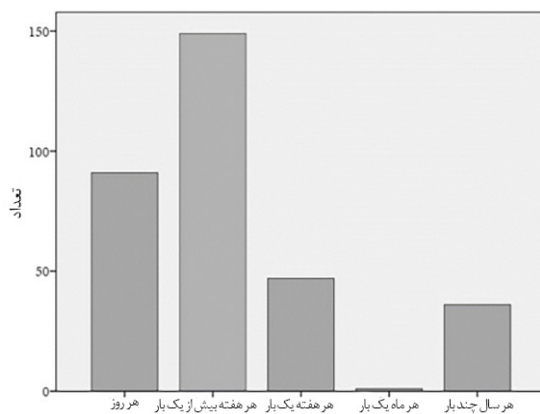
به عنوان اولین پرسش، از کاربران خواسته شده بود که توالی میزان استفاده و هم‌چنین شکل آن را مشخص نمایند. براساس پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، شکل‌های ۲ و ۳ نمایش‌دهنده نمودارهای تعداد بر حسب میزان تمایل تردد ایشان مورد مطالعه بوده است. هم‌چنین میزان فراوانی ترجیح استفاده از کناره بابلرود بر اساس پاسخ کاربران در نمودار آورده شده است.

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌گردد، بیش‌ترین میزان حضور مربوط به افراد بزرگسال در هر دو جنسیت بوده است. مجموع افراد در گروه‌های سنی مختلف (به جز کودک) به هم نزدیک بوده و اختلاف اندکی مشاهده می‌گردد. مجموع افرادی که در روزهای مشخص شده (در طول یک سال) مورد مشاهده قرار گرفته‌اند، به طور مجموع ۴۰.۱۶۰ نفر می‌باشد.

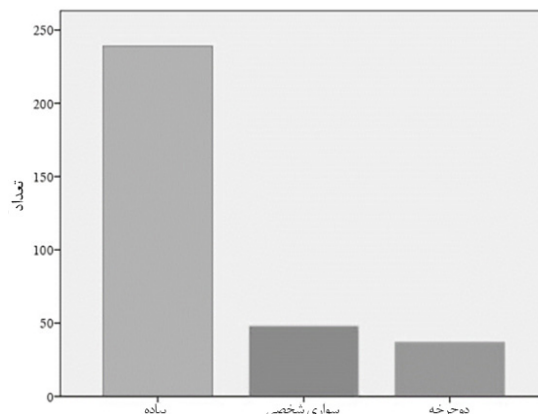
همزمان با انجام فرآیند مشاهده، از برخی از افراد مورد مشاهده، مصاحبه‌هایی نیز انجام گرفت. این مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته در قالب پرسش‌نامه‌هایی در اختیار کاربران قرار گرفته و از آن‌ها خواسته شد که به پرسش‌ها پاسخ دهند. پرسش‌نامه ترکیبی از سوالات مختلف بود؛ سوالات نظرسنجی، نمره‌دهی، اولویت‌بندی و توضیحی. در برخی موارد برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها، از شیوه‌ی گلوله برفی^{۱۱} استفاده شد؛ زیرا در برخی موارد کاربران توانایی پاسخ به پرسش‌ها را نداشته و یا نسبت به پر کردن پرسش‌نامه و یا انجام مصاحبه تمایلی نداشتند.

در برخی موارد خصوصاً در گروه سنی کودکان و هم‌چنین سالمندان پژوهشگر مجبور به مطالعه سوالات برای آنان

شکل ۳: نمودار میزان تردد پاسخ‌دهندگان

شکل ۲: نمودار ترجیح چگونگی تردد استفاده‌کنندگان

کاربران کناره بابلرود را بر اساس محدوده مورد علاقه به منظور قدم زدن، دلایل انتخاب هر محدوده و تعداد افراد به منظور حضور و انجام رفتار یا فعالیت را به نمایش می‌گذارد.

در ادامه از تمامی پاسخ‌دهندگان خواسته شده بود تا ساعت‌هایی را که معمولاً برای حضور در شش ماهه اول و دوم سال برای حضور در محدوده مطالعه را انتخاب می‌کنند را اعلام نمایند. در نیمه دوم سال تمامی پاسخ‌دهندگان بازه زمانی ۱۸ تا ۱۹ را انتخاب نموده و در نیمه اول سال ۳۲۱ نفر بازه زمانی ۲۰ تا ۲۱ را به عنوان بازه زمانی به منظور تمایل برای حضور انتخاب نموده‌اند. جدول ۳ خلاصه‌ای از ترجیحات محدوده‌ای

جدول ۳: فراوانی تفکیک محدوده مورد علاقه و دلایل انتخاب

محدوده	محدوده‌ی مورد علاقه برای قدم زدن و پیاده‌روی	فراوانی	دلیل انتخاب محدوده	فراوانی	تعداد افراد ترجیحی برای قدم زدن	فراوانی
محدوده یک	پارک شورا	۴۸	پیاده راه ساحلی	۲	انفرادی	۹۹
			زمین بازی و پارک شورا	۹		
محدوده دو	پارک شورا تا پل ماشین‌رو اول	۹۷	سرای مهر	۶۳	دو نفره	۱۳۸
			مدرسه	۲۳		
			ساختمان فرهنگی و کتابخانه	۸		
محدوده سه	از پل ماشین‌رو تا پل کابلی	۱۳۹	رودخانه یا رودکناره	۲۱۵	سه نفره و بیش‌تر	۸۷
محدوده چهار	از پل کابلی تا میدان جدید	۴۰	پل کابلی	۴		
مجموع		۳۲۴	مجموع	۳۲۴		۳۲۴

در ادامه از پرسش‌شوندگان خواسته شد تا به اولویت نمره‌دهی کنند و وزن هر کدام از گزینه‌ها را تعیین کنند. فعالیت و جذابیت‌های کناره‌ی بابلرود را به ترتیب نتایج در جداول ۴ و ۵ نمایش داده شده‌اند.

جدول ۴: فراوانی ترتیب اولویت و جذابیت‌ها از نظر کاربران

اولین اولویت فعالیت	فراوانی	دومین اولویت فعالیت	فراوانی	اولین جذابیت کناره بابلرود	فراوانی
پیاده‌روی و ورزش	۱۰	پیاده‌روی و ورزش	۲۱	فضای سبز و رودخانه	۳۲۴
خرید	۱	خرید	۳		
تماشای فضای سبز و رودخانه	۲۹۵	تماشای فضای سبز و رودخانه	۱۱	دومین جذابیت کناره بابلرود	فراوانی
صحبت با دیگران	۱۱	صحبت با دیگران	۵۵	تماشای افراد و فعالیت‌ها	۱۰
تفریح و سرگرمی	۵	تفریح و سرگرمی	۳۰	کاربری‌های موجود	۱۶۰
قدم زدن و لذت بردن از محیط	۲	خرید	۱۹۹	کیفیت پیاده‌رو	۹۸
تماشای افراد و فعالیت‌ها	۰	تماشای افراد و فعالیت‌ها	۵	مردم	۵۶
مجموع	۳۲۴	مجموع	۳۲۴	مجموع	۳۲۴

جدول ۵: فراوانی اولویت‌های منفی از نظر استفاده‌کنندگان

اولین فعالیت منفی از نظرات کاربران	فراوانی	دومین فعالیت منفی از نظرات کاربران	فراوانی
تکدی‌گری به اشکال مختلف	۹۸	تکدی‌گری به اشکال مختلف	۱۵۸
پرسه زدن	۱۷۵	پرسه زدن	۱۳
کاربری‌های موجود	۲۱	کاربری‌های موجود	۱۸
دست‌فروشی	۳۰	دست‌فروشی	۱۲۵
		تماشای فعالیت‌ها	۶
		دیگر	۴
مجموع	۳۲۴	مجموع	۳۲۴

در ادامه از کاربران خواسته شد تا در مورد گزاره‌های نشستن و استراحت کردن، میزان تناسب محل قرارگیری مبلمان شهری و میزان روشنایی در شب، بر اساس طیف خبری در مورد کافی بودن مبلمان، فضای مناسب جهت

لیکرت پنج‌گزینه‌ای نظر خود را از بین گزینه‌های بسیار مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و بسیار موافقم نظر خود را اعلام دارند. جدول ۶ به ترتیب بر اساس پاسخ‌های برگرفته از پرسش‌نامه‌ها ترسیم شده‌اند.

جدول ۶: فراوانی داده‌های مربوط فرضیه‌ها بر اساس طیف لیکرت

جنسیت	وجود مبلمان کافی برای انجام فعالیت‌های گوناگون				
	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
مرد	۰	۳	۵	۷۱	۹۲
زن	۰	۲	۱۹	۶۳	۶۹
مجموع	۰	۵	۲۴	۱۳۴	۱۶۱
درصد وزنی	۰	۱.۵۴	۷.۴	۴۱.۳۵	۴۹.۶۹
۱۰۰					
جنسیت	وجود فضای مناسب جهت نشستن و استراحت کردن				
	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
مرد	۰	۲	۲۴	۷۱	۷۴
زن	۰	۱	۲۰	۷۵	۵۷
مجموع	۰	۳	۴۴	۱۴۶	۱۳۱
درصد وزنی	۰	۰.۹۲	۱۳.۵	۴۵.۰۶	۴۰.۴۳
۱۰۰					
جنسیت	محل مناسب قرارگیری مبلمان شهری				
	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
مرد	۰	۰	۷۵	۵۶	۴۰
زن	۰	۱	۷۲	۵۱	۲۹
مجموع	۰	۱	۱۴۷	۱۰۷	۶۹
درصد وزنی	۰	۰.۳	۴۵.۳۷	۳۳.۰۲	۲۱.۲۹
۱۰۰					
جنسیت	میزان روشنایی مناسب در شب				
	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
مرد	۰	۰	۱	۳۴	۱۳۶
زن	۰	۰	۳	۲۹	۱۲۱
مجموع	۰	۰	۴	۶۳	۲۵۷
درصد وزنی	۰	۰	۱.۲۳	۱۹.۴۴	۷۹.۳۲
۱۰۰					

تجربه پیشین و یا پدیده‌ای که با آن روبه‌رو هستند پردازند. همزمان نیز همراه با نوشتن از آن‌ها خواسته می‌شد که به توضیح شفاهی نیز پرداخته تا صدای آنان به منظور استخراج داده‌های بیش‌تر نیز ضبط گردد. در جدول ۷ از نتیجه مقوله‌بندی داده‌های خام استخراج‌شده استفاده شده و ترسیم گردیده‌اند. لازم به ذکر است که به دلیل امکان تفاوت در رفتارها و فعالیت‌های آزاردهنده از نظر کاربران، متغیر جنسیت نیز در این دو پرسش مدنظر قرار گرفت.

اطلاعات جدول ۶ پس از جمع‌آوری و دسته‌بندی وارد نرم‌افزار SPSS گردید؛ از آن جا که نمره‌دهی به شکل طیف لیکرت از دسته‌های مرتبه‌ای می‌باشد، از آزمون یو مان ویتنی^{۱۳} به منظور تحلیل استفاده شد. نتیجه حاصل شده با (آلفا = ۰.۰۵) نشان داد که نظر کاربران در مورد گزاره اول، مبنی بر وجود مبلمان کافی برای انجام فعالیت‌های گوناگون در محدوده، مساعد بوده ولی سه گویه دیگر، از نظر پاسخ‌دهندگان رد شدند. از مخاطبان خواسته شده بود که به تشریح رفتارها و فعالیت‌های آزاردهنده که به نظرشان آمده، بر اساس

جدول ۷: فراوانی رفتارها و فعالیت‌های آزاردهنده

جنسیت	رفتارهای آزار دهنده در کناره بابلرود از نظر کاربران			مجموع
	رفتارهای باعث سروصدا	مزاحمت	تداخل رفتارها با هم	
مرد	۳	۱۰۲	۶۶	۱۷۱
زن	۱	۹۰	۶۲	۱۵۳
مجموع	۴	۱۹۲	۱۲۸	۳۲۴
درصد وزنی	۱.۲	۵۹.۲۵	۳۹.۵	۱۰۰

جنسیت	فعالیت آزار دهنده در کناره بابلرود از نظر کاربران				مجموع
	موتور سیکلت و دوچرخه	استعمال دخانیات	تجمع افراد	اتراق کردن	
مرد	۳۱	۶۱	۶۷	۱۲	۱۷۱
زن	۳۷	۴۸	۵۷	۱۱	۱۵۳
مجموع	۶۸	۱۰۹	۱۲۴	۲۳	۳۲۴
درصد وزنی	۲۰.۹۸	۳۳.۶۴	۳۸.۲۷	۷.۰۹	۱۰۰

از پرسش‌شوندگان خواسته شده بود که در صورت داشتن اختیار در محدوده مورد مطالعه، چه تغییری، در چه سطحی و چگونه اعمال می‌کردند. پاسخ همه‌ی افراد جمع‌آوری و پس از دسته‌بندی و مقوله‌بندی اولیه به صورت جدول ۸ مرتب شد.

جدول ۸: فراوانی پیشنهادات تغییرات کناره بابلرود

جنسیت	پیشنهاد تغییر کناره بابلرود						مجموع
	جدا کردن مسیر پیاده و سواره	حذف انقطاع پیاده‌راه	فضای استراحت	کاهش فضاهای خلوت	تغییر کاربری‌های موجود	نوسازی	
مرد	۱۵	۲۲	۸۱	۷	۴۵	۱	۱۷۱
زن	۲۰	۱۹	۷۱	۷	۳۵	۱	۱۵۳
مجموع	۳۵	۴۱	۱۵۲	۱۴	۸۰	۲	۳۲۴
درصد وزنی	۱۰.۸	۱۲.۶۵	۴۶.۹۱	۴.۳۲	۲۴.۶۹	۰.۶	۱۰۰

جدول ۹: محدوده مورد علاقه کاربران به تفکیک جنسیت

جنسیت	محدوده مورد علاقه برای پیاده روی یا قدم			مجموع
	پارک شورا (محدوده یک)	پارک شورا تا پل ماشین‌رو اول (محدوده دو)	از پل اول تا پل کابلی (محدوده سه)	
مرد	۲۶	۵۳	۶۷	۱۷۱
زن	۲۲	۴۴	۷۲	۱۵۳
مجموع	۴۸	۹۷	۱۳۹	۳۲۴

محدوده پیشنهاد کرده بودند می‌توان به شهربازی، پارک بانوان، پیاده‌راه جداگانه، پاساژ، مجموعه تجاری، مسیر دوچرخه، شهر کتاب، سینما، فضاهای استراحت، کتابخانه، فضاهای مطالعه، مجموعه ورزشی و غیره که هر کدام از

در ادامه و در جدول ۹ محدوده مورد علاقه کاربران برای انجام فعالیت مشخص شده است؛ بر اساس اطلاعات مستخرج از پرسش‌نامه‌ها نکات و نتایج زیر حاصل شد. از امکاناتی که مخاطبان به منظور اضافه شدن به این

نیاز محدوده و هم‌چنین نوع سازه و ساختمان الحاقی را از نظر خودشان بازگو کرده و در پاسخ بنویسند. تمامی پرسش‌نامه‌ها جمع‌آوری، داده‌ها استخراج شده و هم‌چنین از مقوله‌بندی نیز بهره برده شد و در جدول ۱۰ به شکل خلاصه آورده شده است (به دلیل ازدیاد و مشابهت مفهوم تنها تعدادی از مقوله‌ها و گویه‌ها آورده شده است).

پیشنهادات نیز خود شامل چند گزینه دیگر بوده‌اند نام برد که به مقوله‌هایی تقسیم‌بندی شده‌اند. در دو سؤال آخر مصاحبه از پاسخ‌دهندگان پرسیده شده بود که نیاز خود در مورد کاربری و پیشنهاد کاربری ساختمان جدید را ارائه دهند. هم‌چنین در پرسشی دیگر از پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا در مورد کاربری مورد

جدول ۱۰: جدول مقوله‌بندی کاربری‌های پیشنهادی توسط کاربران

مقوله (مولفه)	داده استخراج شده از مصاحبه (گویه)	مقوله (مولفه)	داده استخراج شده از مصاحبه (گویه)
فرهنگی	محل مطالعه؛ کتابخانه؛ شهر کتاب؛ سینما؛ گالری؛ تماشاخانه؛ تئاتر	تجاری	پاساژ؛ بازارچه؛ ساماندهی دستفروشی؛ فودکورت؛ شب بازار
خدماتی	جدا کردن مسیر پیاده و سواره؛ دید و منظر؛ فضای تماشا	تفریحی	زمین بازی؛ شهربازی؛ پارک بانوان؛ گسترش پارک؛ پیاده راه
اجتماعی	فضای استراحت؛ فضاهای تجمعی؛ نشیمن	ورزشی	زمین فوتبال؛ راه سلامت؛ محل اسکیت؛ باشگاه بدنسازی؛ میلمان ورزش (تور والیبال، زمین بسکتبال، تنیس روی زمین و غیره)؛ بهسازی فضاهای قایق؛ فعالیت‌های آبی
جنسیت	پیشنهاد کاربری در کناره بابلرود از نظر استفاده‌کنندگان		
	تفریحی - فراغتی	فرهنگی	فضای جمعی
	ورزشی	مجموع	
مرد	۴۲	۳۵	۶۵
زن	۳۵	۳۳	۵۲
مجموع	۷۷	۶۸	۱۱۷

۶. نتیجه‌گیری

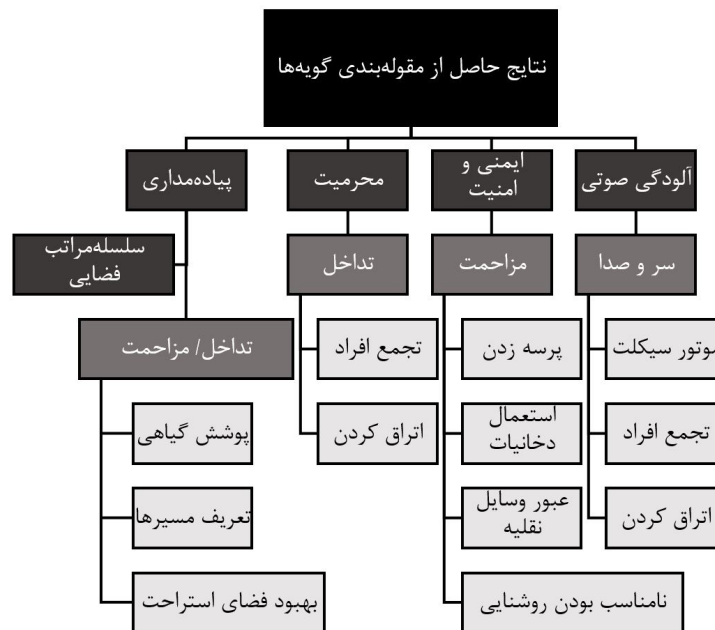
با استفاده از اطلاعات کسب‌شده از پرسش‌نامه و مصاحبه از کاربران محدوده مورد مطالعه و هم‌چنین جمع‌بندی کلی موارد به شکل مقوله و گویه می‌توان موارد عمده را به عنوان ترجیحات کاربران این فضای شهری در نظر گرفت. مهم‌ترین عواملی که پس از مقوله‌بندی گویه‌ها و مولفه به دست آمد به ترتیب عبارت بودند از: ۱. سروصدا ۲. مزاحمت - تداخل.

مواردی که توسط کاربران به آنان اشاره گردید، در یک نگاه جز به کل و پس تحلیل محتوا به مقوله‌های کلی‌تر

تقسیم گردیدند. در واقع اساسی‌ترین مواردی که کاربران آن‌ها را به مورد توجه قرار می‌دهند را می‌توان به آلودگی صوتی، ایمنی و امنیت، محرمیت، سلسله‌مراتب فضایی و پیاده‌مداری تقسیم نمود. شکل ۴ به خوبی نمودار روند تقسیم‌بندی را به نمایش در آورده است.

همراه با انجام مصاحبه با پاسخ‌دهندگان و هم‌چنین بر اساس اطلاعات به دست آمده از پرسش‌نامه‌های توزیع شده، و هم‌چنین مشاهدات صورت‌گرفته پیشنهادات قابل اجرا به منظور بهبود فضای محدوده‌ی مورد مطالعه در جدول ۱۱ آورده شده است.

شکل ۴: نتایج حاصل از مقوله‌بندی یافته‌ها

جدول ۱۱: مقوله‌بندی معضلات و ارائه پیشنهادات

مؤلفه	گویه (رفتارهای آزاردهنده)	پیشنهادات اجرایی به منظور بهبود فضا
تداخل	تجمع افراد اتراق کردن	- تغییر کاربری‌های موجود مانند سفره‌خانه‌ها و کافه‌ها در فضاهایی که مخاطب به شکل خانواده است/ کاهش فضاهای خلوت با افزایش روشنایی و ایجاد نظارت اجتماعی خصوصا در فضای پارک و زیرگذر پل - افزایش فضاهای استراحت با محرمیت بیش‌تر به منظور اقامت موقت/ افزایش خدمات رفاهی
مزاحمت	پرسه زدن استعمال دخانیات عبور موتورسیکلت و دوچرخه	- نوسازی برخی از کاربری‌های موجود - کاهش فضاهای خلوت با تغییر برخی کاربری‌ها به منظور افزایش نظارت اجتماعی - جدا کردن مسیر پیاده و سواره/ حذف انقطاع پیاده‌راه
سر و صدا	موتورسیکلت تجمع افراد اتراق کردن	جدا کردن مسیر پیاده و سواره به شکل پیاده‌راه سلامت و مسیر دوچرخه/ جلوگیری از ورود موتورسیکلت‌ها با موانع/ افزایش مبلمان و استراحتگاه‌ها

موارد مطرح‌شده می‌توان مهم‌ترین راهکارهای اجرایی در حوزه برنامه‌ریزی کلان را با عناوین حوزه‌بندی فعالیت‌ها، تأمین ایمنی، ارتقای حس امنیت با افزایش ارتباط بصری و بازتعریف دسترسی‌ها به عنوان ویژگی‌های فضاهای شهری متناسب با ترجیحات کاربران در محدوده مورد مطالعه مدنظر قرار داد.

نتایج حاصل از پژوهش حاضر، نتایج حاصل از پژوهش لک و رضانی (۱۳۹۷) را که آلودگی و ایمنی و امنیت را از تاثیرگذارترین موارد بر ترجیحات فضای شهری دانسته بودند، تأیید می‌نماید. همچنین نتایج حاصل از پژوهش نظریور و همکاران (۱۳۹۷) نیز مشابه با نتایج به دست آمده توسط این پژوهش است.

علاوه بر موارد گفته شده، لازم به ذکر است که مهم‌ترین ترجیحات کاربران محدوده مورد مطالعه (کناره رو بابلرود در شهر بابلسر) پیاده‌روی و امکانات مربوط به پیاده‌روی (اعم از، کفسازی، مبلمان و پوشش گیاهی) بوده است (مشاهدات و گزارشات ثبت‌شده نیز صحت این موضوع را تأیید می‌نماید). همچنین رویت شده که روشنایی نامناسب خصوصا در شب یکی از عواملی مهم و تاثیرگذار در دیدگاه کاربران در فضا بوده است. چنان که در یافته‌های جدول ۶ و جدول ۹ نیز به آن اشاره گردیده کاربران ساعت ترجیحی استفاده در نیمه اول سال را تا ساعت ۲۰ الی ۲۱ و همچنین میزان ترجیح استفاده در نیمه دوم سال را ۱۸ الی ۱۹ انتخاب نموده‌اند. این میزان و اطلاعات نیز صحت مشاهدات را تأیید می‌کند. علاوه بر

پی‌نوشت

1. Gehl
2. Im
3. Kaplan
4. Herzog
5. Wang et al.
6. Lu & Fu
7. Cassarino et al.
8. Birenboim et al.
9. Sood et al.
10. Morgan Sample Size Table

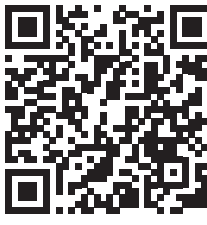
۱۱. رجوع شود به نادری‌فر، مهین، حمیده گلی، و فرشته قلجایی. ۱۳۹۶. گلوله برفی، روشی هدفمند در نمونه‌گیری تحقیقات کیفی. نشریه گام‌های توسعه در آموزش پزشکی ۱۴(۳): ۱۷۱-۱۷۹.

12. Mann-Whitney U Test

فهرست منابع

- آتشین بار، محمد. ۱۳۸۸. تداوم هویت در منظر شهری. *باغ نظر* ۶(۱۲): ۴۵-۵۶. http://www.bagh-sj.com/article_32.html?lang=fa
- آزادخانی، پاکزاد، علی جاسمی، و یونس آزادی. ۱۳۹۴. بررسی و تحلیل رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط شهری (مطالعه موردی: شهر ایوان). *جغرافیا و مطالعات محیطی* ۴(۱۶): ۳۵-۴۸.
- پیربابایی، محمدتقی، لیلا مدقالچی، و علی نیکنما. ۱۳۹۵. اصول طراحی سبزه‌راه‌های رودکناری. *دومین کنفرانس بین‌المللی انسان، معماری، عمران و شهر، آذربایجان شرقی*. <https://civilica.com/doc/656958>
- پیربابایی، محمدتقی، و حسن سجاذزاده. ۱۳۹۰. تعلق جمعی به مکان، تحقق سکونت اجتماعی در محله سنتی. *باغ نظر* ۸(۱۶): ۱۷-۲۸. http://www.bagh-sj.com/article_2.html
- توکلیان فردوسی، مریم، نجما اسماعیل پور، و محمدرضا نقصان محمدی. ۱۳۹۵. بازطراحی بازار مبتنی بر قابلیت شکل‌گیری و ثبت خاطره جمعی؛ نمونه موردی: بازار خان شهر یزد. *باغ نظر* ۱۳(۳۹): ۴۵-۵۶. http://www.bagh-sj.com/article_14941.html?lang=fa
- تولایی، نوین. ۱۳۸۲. فضای شهری و روابط اجتماعی- فرهنگی. *نامه پژوهش فرهنگی* ۷(۵): ۱۰۹-۱۴۰. <https://www.sid.ir/paper/483497/fa>
- داداشی، مهدی، منصور سپهری مقدم، و حسین ذبیحی. ۱۳۹۷. بررسی ادراک، تجربیات و ترجیحات ساکنان به منظور بهبود عملکرد در ساختمانها با رویکرد زیست محیطی. *مدیریت شهری* ۱۷(۵۰): ۱۷۱-۱۹۷. <https://www.sid.ir/paper/91916/fa>
- ربیعی، کامران، و طاهره شریعت منش. ۱۳۹۹. پاتوق و تولید اجتماعی فضا: مطالعه پدیدارشناسانه زندگی روزمره در پاتوق‌های زنانه اصفهان. *زن در توسعه و سیاست* ۱۸(۲): ۲۶۳-۲۹۲. https://jwdp.ut.ac.ir/article_78679.html
- رزاقی، حبیب اله. ۱۳۹۲. تحلیل کیفی فضا و منظر شهری و الگوی رفتاری استفاده‌کنندگان از فضا (مورد: کناره رود کرج). *تحقیقات جغرافیایی* ۲۸(۱۱۱): ۹۵-۱۱۲. <https://www.sid.ir/paper/29812/fa>
- رسولی، سارا، و سمیرا رحیم دخت خرم. ۱۳۸۸. ایجاد منظر شهری مطلوب در مسیرهای پیاده. *معماری و شهرسازی آرمان شهر* ۳(۳): ۱۰۳-۱۱۲. http://www.armanshahrjournal.com/article_32603.html
- رضایی، ناهیده، رحمت محمدزاده، و علی عمرانی پور. ۱۳۹۵. ارزیابی کیفیت اجتماعی مسیرهای ارتباطی باز و نیمه باز پردیس‌های دانشگاهی، مطالعه موردی: پردیس دانشگاه کاشان. *مطالعات معماری ایران* ۵(۱۰): ۱۸۳-۲۰۶. <https://www.sid.ir/paper/219503/fa>
- رفاعیان، مجتبی، و زهرا عسگری زاده. ۱۳۸۸. بررسی عوامل مؤثر بر کاهش کیفیت محیط شهری. *مطالعات مدیریت شهری* ۱۱(۳): ۱۱۹-۱۳۴. https://ums.srbiau.ac.ir/article_4744.html
- رورده، همت الله. ۱۳۹۵. بررسی گردشگری ساحلی از دیدگاه اقلیمی. *فصلنامه جغرافیا* ۱۴(۴۹): ۲۰۹-۲۲۳. <https://www.sid.ir/paper/150211/fa>
- ساشورپور، مهدی، و مهدی الیاسی. ۱۳۹۴. طراحی شهری آبنبار با رویکرد توسعه پایدار (مورد مطالعه: رودخانه مهاباد). *پژوهش‌های منظر شهر* ۲۳(۴): ۳۳-۱۹. magiran.com/p1499217
- سیاف‌زاده، علیرضا، محمد میره‌ای، و مرتضی فراهانی نوده. ۱۳۹۲. نقش کیفیت منظر شهری در ایجاد حیات اجتماعی و هویت مکانی شهروندان (مطالعه موردی: بزرگراه نواب). *مطالعات شهر ایرانی اسلامی* ۱۱(۱): ۲۹-۳۹. <https://www.sid.ir/paper/492620/fa>
- شاکری اسک، شکوه، و ساناز لیتکوهی. ۱۳۹۳. اختلافات فرهنگی، عاملی تأثیرگذار بر ترجیحات محیطی دانشجویان نسبت به فضای خوابگاه (نمونه موردی: ایران و قبرس). *معماری و شهرسازی ایران (JIAU)* ۵(۸): ۱-۱۱. [doi: 10.30475/isau.2015.61992](https://doi.org/10.30475/isau.2015.61992)
- عباس‌زاده، شهاب، و سودا تمری. ۱۳۹۱. بررسی و تحلیل مؤلفه‌های تأثیرگذار بر بهبود کیفیت فضایی پیاده راه‌ها به منظور افزایش سطح تعاملات اجتماعی، مطالعه موردی: محورهای تربیت و ولیعصر تبریز. *مطالعات شهری* ۱(۴): ۹۵-۱۰۴. https://journals.uok.ac.ir/article_3668.html
- فارسی، طیبه، شهریار ناسخیان، و احمد شاه‌یوندی. ۱۳۹۸. ارزیابی پس از بهره‌برداری یک پاتوق شهری جهت بررسی اثرات آن بر ارتقای سرزندگی (نمونه موردی: پاتوق شهری در معبر تاریخی-طبیعی شهر اصفهان). *آمایش محیط* ۱۲(۴۷): ۱۴۵-۱۶۲. https://ebtp.malay-er.iau.ir/article_671726.html
- گلرخ، شمین. ۱۳۹۸. کاربست معیارهای ترجیحات محیطی در ارزیابی کیفی فضای شهری، با تأکید بر مفهوم حس مکان. *صفه* ۲۹(۲): ۷۷-۹۴. https://soffeh.sbu.ac.ir/article_100466.html
- لک، آزاده، و مینا رضانی. ۱۳۹۷. ترجیحات محیطی مردم برای طراحی فضای رهاشده زیر پل‌های شهری. *معماری و شهرسازی آرمان شهر* ۱۱(۲۳): ۲۲۵-۲۳۵. http://www.armanshahrjournal.com/article_69692.html
- محمدیان، مهرداد، و دریا گوهرمطهر. ۱۳۹۷. بررسی ارتباط کیفیت محیط شهری با روابط اجتماعی شهروندان منطقه ی ۱ شهرداری تبریز. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری* ۸(۲۶): ۱۹۱-۲۲۲. https://urb.dehaghan.iau.ir/article_660877.html
- منصور، سید امیر. ۱۳۸۸. درآمد/ منظر شهری، روایت جامع شهر. *منظر* ۳(۳): ۴. http://www.manzar-sj.com/article_249.html
- میرزایی، شکوفه، سیاوش تیموری، و سعیده نژادستاری. ۱۳۹۱. معنا در مکان و آفرینش هویت (نمونه موردی: بازار کرمانشاه). *فصلنامه مطالعات ملی* ۱۳(۵۰): ۱۲۱-۱۴۱. http://rjnsq.sinaweb.net/article_99155.html?lang=fa
- نظریپور، محمدتقی، احمد حیدری، و مرضیه سلیمی. ۱۳۹۷. تأثیر پیکربندی فضایی خوابگاه‌های دانشجویی بر ترجیحات فضایی دانشجویان. *معماری و شهرسازی آرمان شهر* ۱۱(۲۵): ۲۰۹-۲۲۳. http://www.armanshahrjournal.com/article_85096.html

- نقایی، محبوبه. ۱۳۹۳. ارزیابی کارایی قرارگاه‌های رفتاری طراحی شده در پارک گیاه شناسی دانشگاه تبریز. کنفرانس بین‌المللی نیارش شهر پایا، تهران. <https://civilica.com/doc/344559>
- ولی‌زاده، نگار، و علیرضا عندلیب. ۱۳۹۶. طراحی عرصه عمومی با تاکید بر روابط بین‌الگوهای فعالیتی و ویژگی‌های طراحی (نمونه موردی: محدوده دریاچه شهدای خلیج فارس منطقه ۲۲ شهر تهران). کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی ایران معاصر، تهران. <https://civilica.com/doc/710053>
- Birenboim, Amit, Martin Dijkstra, Dick Ettema, Joost de Kruijf, Geert de Leeuw, and Nico Dogterom. 2019. The utilization of immersive virtual environments for the investigation of environmental preferences. *Landscape and Urban Planning* 189: 129-138. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.04.011>
- Carmona, Matthew, Nick Gallent, and Reetuparna Sarkar. 2010. *Space standards: the benefits*. CABE: London, UK .
- Cassarino, Marica, Eleanor Bantry-White, and Annalisa Setti. 2019. Cognitive and sensory dimensions of older people's preferences of outdoor spaces for walking: A survey study in Ireland. *International journal of environmental research and public health* 16(8): 1340. <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/8/1340>
- D'Acci, Luca. 2019. Aesthetical cognitive perceptions of urban street form. Pedestrian preferences towards straight or curvy route shapes. *Journal of Urban Design* 2(6): 896-912. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13574809.2018.1554994>
- Handy, Susan L., Marlon G. Boarnet, Reid Ewing, and Richard E. Killingsworth. 2002. How the built environment affects physical activity: views from urban planning. *American journal of preventive medicine* 23(2): 64-73. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0749379702004750>
- Herzog, Thomas R. 1992. A cognitive analysis of preference for urban spaces. *Journal of environmental psychology* 12(3):237-248. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494405801380>
- Herzog, Thomas, and Gregory A. Smith. 1988. Danger, mystery, and environmental preference. *Environment and Behavior* 20(3): 320-344. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0013916588203004>
- Im, Seung-Bin. 1984. Visual preferences in enclosed urban spaces: An exploration of a scientific approach to environmental design. *Environment and Behavior* 16(2): 235-262. <https://doi.org/10.1177/0013916584162005>
- Kaplan, Stephen. 1987. Aesthetics, affect, and cognition: Environmental preference from an evolutionary perspective. *Environment and behavior* 19(1): 3-32. <https://doi.org/10.1177/0013916587191001>
- Khaleghimoghaddam, Navid. 2016. Assessment of Satisfaction and Environmental Preferences of Students. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning* 4(2): 96-107. <https://doi.org/10.15320/ICONARP.2016.12>
- Mamaghani, Nasser Koleini, Azadeh Parvandar Asadollahi, and Seyed-Reza Mortezaei. 2015. Designing for improving social relationship with interaction design approach. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 201: 377-385. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.190>
- Lu, Ming, and Jingwan Fu. 2019. Attention restoration space on a university campus: exploring restorative campus design based on environmental preferences of students. *International journal of Environmental research and public health* 16(14): 2629. <https://doi.org/10.3390/ijerph16142629>
- Sood, Tapeesh, Patrick Janssen, and Clayton Miller. 2020. Spacematch: Using environmental preferences to match occupants to suitable activity-based workspaces. *Frontiers in Built Environment* 6: 113. <https://doi.org/10.3389/fbuil.2020.00113>
- Wang, Ronghua, Jingwei Zhao, Michael J. Meitner, Yue Hu, and Xiaolin Xu. 2019. Characteristics of urban green spaces in relation to aesthetic preference and stress recovery." *Urban Forestry & Urban Greening* 41: 6-13. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.03.005>

<p>نحوه ارجاع به این مقاله</p> <p>سعادت، امیرسام، وحید حیدرنتاج، و نوین تولایی. ۱۴۰۱. کاربست ترجیحات محیطی کاربران به منظور رهیافتی بر بهبود فضای رودکناره‌های شهری، مطالعه موردی: ساحل بابلرود، شهر بابلسر. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر ۱۵(۴۰): ۱۰۱-۱۱۶.</p> <p>DOI: 10.22034/AAUD.2021.274756.2434</p> <p>URL: http://www.armanshahrjournal.com/article_163864.html</p>	
<p>COPYRIGHTS</p> <p>Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Armanshahr Architecture & Urban Development Journal. This is an open- access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License.</p> <p>http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/</p>	